

2. **Centre for strategic Studies and Reforms and Centre for Private Business**, *Assessment-2 (september update) of the Negative impact of the 2000 drought in the republic of Moldova*. 2000, United States Agency for International development: Chisinau.
3. **Enăcescu D., Marcu Gr. M. și colab.** *Sănătate Publică și management sanitar*. Ed ALL, 1994.
4. **Marcu Aurelia și colab.** *Metode utilizate în monitorizarea stării de sănătate publică*. Institutul de Sănătate Publică. București. 2002.
5. **Shea S.** (editorial) *Community health, community risks, community action*. American Journal of Public Health, 1992, 82: 785-787.
6. **Величковский Б. Т.** *Стратегия медицины в охране здоровья населения на пороге XXI века*, Вести. РАМН, 2000, №9 С. 51-55.
7. **Гридин Л. А.** Государственная программа «Здоровья народа» *Общественное здоровье как показатель благополучия и стабильности общества*, Рос. мед. журн., 2001, №3, С. 9-12.
8. *Концепция развития медицинского страхования в России*, Бюл. НИИ социальной гигиены, экономики и управления здравоохранением им. Н. А. Семашко, 1992, №2, с. 108.
9. **Миняев В. А., Вишняков Н. И., Юрьев В. К., Лучкевич В. С.** *Социальная медицина и организация здравоохранения*, т. II., СПб., 1998, С. 224-243; С. 405-438.
10. **Тулчинский Т., Варавикова Е. А.** *Новое общественное здравоохранение*. Иерусалим, 1999.

CONCEPTUL DE SĂNĂTATE ȘI DE BOALĂ ÎN APRECIEREA SĂNĂȚĂȚII POPULAȚIEI

Constantin Ețco, Mihai Moroșanu, Viorel Pîrțac, Eugen Nichiforciuc
Catedra Economie, Management și Psihopedagogie USMF „N. Testemițanu”

Summary

Health and disease notion in assessmnt of the population's health

The health state is a relative notion concerning a special biological complex subject, which is difficult to identify, separate, definite and quantify.

The biological balance between the organism and environment with possibilities of adaptation responses to manifestations of the organism are called **the health state**.

The changing of this biological equilibrium under the influence of internal and external factors with a restricted capacity of adaptation of the organism to the environment is called **the state of sickness**.

Neither the health ner the disease can be entities themselves, but the states which characterize a specific process of adaptation, according to the changes of life and the sense we attribute to these changes.

Rezumat

Starea de sănătate – este o noțiune relativă, privind un fenomen biologic deosebit de complex, dificil de identificat, separat, definit și cuantificat.

Echilibrul biologic dintre organism și mediu, cu posibilitate manifestării reacțiilor de adaptare ale organismului, se numește **stare de sănătate**.

Modificarea acestui echilibru biologic sub influența unor factori interni sau externi, cu limitarea capacității de adaptare a organismului la mediu, se numește **stare de boala**.

Nici sănătatea și nici boala nu sunt entități în sine, ci stări ce caracterizează un anumit proces de adaptare, în conformitate cu schimbările vieții și sensul pe care îl atribuim acestor schimbări.

Starea de sănătate – este o noțiune relativă, privind un fenomen biologic deosebit de complex, dificil de identificat, separat, definit și cuantificat.

Starea de sănătate cuprinde numeroase definiții dar nici una pe deplin satisfăcătoare, fiecare aduc idei noi, utile înțelegirii unui fenomen controversat.

- Hipocrat spunea:

"stare de echilibru între corp, minte și mediu", la care astăzi se adaugă relațiile social- economice.

- sănătatea reprezintă un "echilibru somatic și psihic dublat de o capacitate de a reacționa adecvat la solicitările mediului natural și social".

- sănătatea induce implicații deosebite: medicale, economice, sociale, psiho-emoționale.

Schopenhauer menționa că:

- "sănătatea nu este totul, dar fără sănătate totul este nimic"
- "sănătatea înseamnă posibilitatea unei perfecționări adaptive, armonioase a organismului uman, perfecționare realizată deliberat, printr-o activitate educativă"
- "sănătatea este o stare care reflectă echilibrul dintre individ și mediul său natural și social și este o condiție de autorealizare".

Filozoful Hans George Gadamer din Heidenburg numește starea în care toate energiile sunt funcționale și armonizate, "sănătate ascunsă". Sintagma dată exprimă faptul că sănătatea există când nu suntem conștienți de stările și senzațiile pe care le produce. Pe scurt: cine este sănătos nu se gândește la sănătate.

Din punct de vedere strict biologic, sănătatea omului constă în acea stare funcțională a celulelor, țesuturilor și organelor care asigură continuitatea biologică și armonizarea perfectă (optimă) a organismului uman în raporturile sale cu mediul. Aceasta înseamnă că: fiecare celulă a organismului funcționează și se reproduce la capacitate optimă și în armonie cu toate celelalte celule din organism; fiecare organ funcționează la capacitate optimă și în armonie cu toate celelalte celule din organism; fiecare organ funcționează la capacitate optimă și în armonie cu toate celelalte organe ale ființei umane; organismul uman în ansamblul său se află în relații de armonie cu mediul natural în care trăiește. Sănătatea perfectă, în cadrul strict psihologic, constă în perceperea și reflectarea de către ființa umană a existenței unei armonii perfecte în privința funcționării biologice a organismului său și a relației acestuia cu mediul natural și social în care trăiește, astfel că individul poate să facă față, în mod optim, tuturor contingențelor (legăturilor exterioare).

Sub aspect social, sănătatea reprezintă acea stare a organismului în care capacitățile individuale, necesare îndeplinirii sarcinilor și rolurilor sociale, se află la un nivel optim.

Un organism viu poate fi definit ca un sistem complex și sisteme în echilibru dinamic. Toate componentele acestui sistem complex sunt în activitate echilibrată, în sensul că uneori domină funcția unuia dintre sisteme, alteori a altui în cursul digestiei predomină activitatea aparatului digestiv, în timp ce în cursul efortului fizic activitatea musculară. Coordonarea funcțiilor și adaptarea organismului la mediu sunt asigurate de sistemul nervos. Nivelul funcțiilor organismului se modifică în urma reacțiilor de adaptare. De exemplu: în cursul unui efort fizic cresc frecvența bătăilor cardiace, tensiunea arterială, frecvența și amplitudinea mișcărilor respiratorii se intensifică procesele metabolice;

- se mobilizează sângele din depozite;
- se ridică nivelul glicemiei;
- crește acidul lactic din sânge.

În aceste condiții devierile de la normal nu sunt patologice, pentru ca, prin aceste reacții asemănătoare cu acelea din efortul fizic, febra fiind manifestarea unei stări patologice, care apare sub acțiunea unor agenți neobișnuiți din mediul de viață. Febra este deci manifestarea unei boli, limitând capacitatea de adaptare a organismului la mediu.

Deci echilibrul biologic dintre organism și mediu, cu posibilitate manifestării reacțiilor de adaptare ale organismului, se numește **stare de sănătate**.

Modificarea acestui echilibru biologic sub influența unor factori interni sau externi, cu limitarea capacității de adaptare a organismului la mediu, se numește **stare de boala**.

Boala se manifestă ca o formă particulară de existență a omului, caracterizată printr-un proces care tulbură echilibrul părților în organism și al organismului în raport cu mediul și care duce, fie la limitarea sau dispariția libertății și a capacității de muncă, fie la moartea celui care s-a îmbolnăvit.

Definirea bolii ca "viață îngrădită în libertate" scoate în evidență atât aspectele biologice cât și sociale importante, cum ar fi funcția și poziția specifică a omului la locul de muncă (salariat, patron, lucrător pe cont propriu, lucrător intelectual, funcționar public ș.a.) sau în familie (bunic, soț, fiu, persoană dependentă de ceilalți sau persoană cu responsabilități sporite față de membrii familiei etc.). În cadrul microgrupurilor sociale profesionale și neprofesionale, al diferitelor organizații și instituții sociale, culturale etc.

Conceptul de boală este orice dereglare organică sau psihică, reală sau imaginată, care perturbă senzația de bunăstare a unei persoane, amenințându-i existența.

Noțiunea de boală include mii de entități nosologice, fiecare cu stadialități greu de definit.

Boala reprezintă o formă particulară de existență al materiei vii, caracterizată prin apariția unui proces care tulbură unitatea părților în organism și a organismului cu mediul natural și social.

Bolile pot fi considerate a fi manifestări ale eșecurilor adaptive ale organismului uman și ale insucceselor rezultate din conflictul cu agresiunile biologice, fizice și chimice.

Boala este un proces complex, dinamic, la care i-a parte întregul organism, ca rezultat al corelațiilor care se stabilesc între mediul intern și extern, pe de o parte și al corelațiilor dintre organismul privat ca un tot unitar și diferitele sale părți componente, pe de altă parte.

Factorul care dereglează echilibrul dintre organism și mediu se numește **cauză patogenă**, iar efectul – stare patologică.

Boala este deci o stare patologică; reacții patologice, care duc la distrugerea celulelor și a țesuturilor; reacțiile patologice apar pe parcursul bolii, pe seama reacțiilor de compensare sau adaptare, dacă acestea depășesc o anumită intensitate.

Este important de cunoscut faptul, care dintre reacții sunt utile și care pot deveni nocive, în evoluția unei boli, funcțional precedă organicul; cu alte cuvinte, tulburările inițiale sunt funcționale, deci reversibile, dar cu timpul apar leziuni organice (distracții tisulare), care în faze avansate pot deveni ireversibile.

Pentru a preveni apariția leziunilor organice, mai greu de tratat, bolile trebuie diagnosticate și tratate în faze inițiale, funcționale.

Perioada de latentă de evoluție a bolii reprezintă intervalul de timp care se scurge din momentul acțiunii agentului patogen asupra organismului și până la apariția modificărilor funcționale ale organismului. Această perioadă poate lipsi uneori, ca exemplu în traumatisme sau arsuri, în bolile infecțioase, perioada de latență se numește *incubație*. La sfârșitul perioadei de latență, procesul patologic se poate termina sau poate evolua către a doua fază a bolii - perioada de stare.

Perioada de stare reprezintă intervalul de timp în care apar tulburări ale funcțiilor organismului, reacțiile fiind generale, indiferent dacă agentul patogen a acționat asupra unui teritoriu limitat sau asupra unui anumit organ. Aceasta se datorează excitării terminațiilor nervoase prin produsele de metabolism microbial și din țesuturile degradate, excitația transmisă la centrul nervoși determinând o reacție generală, care antrenează și modificări umorale. Reacțiile de răspuns ale organismului sunt de mai multe feluri:

- reacții de adaptare, care constau în modificări metabolice și morfologice; în afara reacțiilor de apărare specifice față de agenții de agresiune (anticorpi etc.), organismul poate răspunde agresiunilor și prin reacții de apărare nespecifice, prin intermediul secrețiilor glandelor endocrine (hipofiza, suprarenala);

- reacții de compensare, care urmăresc suplinirea funcțiilor organismului lezat, intrat în inhibiție de protecție;

În problema patogeniei concepțiile au evoluat:

- Potrivit concepției organo-localiciste, boala este considerată ca fiind urmarea acțiunii locale a agentului patogen asupra unui organ; prin leziune se modifică funcția, ceea ce duce la boală.

- Concepția patologiei moleculare (Schada) susține că, sub acțiunea agenților patogeni, în organism se schimbă constanta umorilor (homeostaza mediului intern), apărând modificările moleculare care explică toate tulburările funcționale ale organismului bolnav. Prin constanta umorilor se înțeleg unele valori invariabil constante. Astfel constanta temperaturii (*izotermie*), constanta conținutului de apă (*izohidrie*), presiunea osmotică constantă (*izotonie*), concentrația constantă a diferitor ioni (*izoionie*). Această concepție a însemnat un progres important în medicină.

- Concepția sindromului de adaptare a lui H. Selye a arătat că, în afara reacțiilor de apărare specifică față de agenții de agresiune (anticorpi etc.), organismul poate răspunde agresiunilor și prin reacții de apărare nespecifice, prin intermediul secrețiilor endocrine (hipofizare, suprarenale).

Indiferent de agentul agresor, organismul răspunde totdeauna în același fel agresiunilor (stresurilor), și anume prin modificări morfologice, cu creșterea rezistenței față de agentul în cauză. Sindromul de adaptare poate fi declanșat de agenți foarte diferiți (frig, radiații solare, traumatizme, infecții, intoxicații, eforturi musculare) și evoluează în mai multe etape:

- faza de alarmă, cu declanșarea secreției de adrenalină, cuprinzând oprimă etapă de șoc, urmată de una de contrașoc, caracterizată printr-o exagerare a catabolismului, reprezentând apariția manifestărilor de apărare împotriva șocului;

- faza de rezistență, caracterizată prin creșterea rezistenței organismului față de agentul agresor în cauză. Agentul agresor acționează asupra glandei hipofize pe cale nervoasă și probabil umorală. Prin intermediul hormonului hipofizar adrenocorticotrop este excitată glanda corticosuprarenală și se declanșează secreția de hormoni glucocorticoizi. Aceștea cresc glicemia, glicogenul hepatic, măresc eficacitatea contracției musculare, duc la involuția țesutului limfatic, cu eliberarea în circulație de anticorpi, și scad reacția inflamatorie;

- faza de epuizare se instalează când acțiunea agentului patogen continuă, ajungându-se nu numai la epuizarea organismului, dar și la moarte.

- Concepția nervistă, consideră că agentul patogen comun tuturor bolilor este următorul: agentul patogen acționează asupra terminațiilor nervoase din teritoriul unde își exercită acțiunea nocivă, terminații prin care stimulul este transmis scoarței cerebrale. Aceasta e calea directă, reflexă. Dar scoarța e excitată și pe cale umorală, de către produsele de degradare apărute la nivelul leziunii.

Centrii nervoși acționează asupra periferiei pe cale endocrină (prin cuplul hipofizo-suprarenal) și pe cale nervoasă directă. Prin repetarea acțiunii agentului patogen, apare posibilitatea condiționării reacțiilor de răspuns.

Evoluția unei boli este de asemenea foarte importantă, urmărirea în detalii a evoluției permițând adeseori stabilirea mai exactă a diagnosticului, prevenirea complicațiilor.

Practic, **sănătatea se degradează treptat** - nimeni nu devine bolnav cronic peste noapte – astfel încât organismul are nevoie de timp pentru a-și recăpăta echilibrul. În existența cotidiană a oamenilor, nici un individ nu este perfect sănătos (sănătate optimă), dar nici toți oamenii nu sunt bolnavi (în același moment), existând astfel o zonă de sănătate mai puțin perfectă, considerată ca sănătate normală; nici sănătatea și nici boala nu sunt entități în sine, ci stări ce caracterizează un anumit proces de adaptare, în conformitate cu schimbările vieții și sensul pe care îl atribuim acestor schimbări.

Boala, ca și sănătatea, este dificil de definit și evaluat.

Concluzii

Definirea și aprecierea corectă a indicatorilor de sănătate ar permite evidențierea grupelor umane după gradul de sănătate.

În dependență de gradul de sănătate am putea elabora măsuri de fortificare sau îmbunătățire a stării de sănătate a populației.

Boala nu este caracteristică numai individului uman, dar un criteriu de apreciere a factorilor caracteristici mediului și societății, care diminuează nivelul de sănătate a populației.

Interpretarea cazuală a corelației dintre sănătate și boală permit a elabora metode mai eficiente de profilaxie.

Bibliografie

1. **Ețco, C., Moroșanu, M.,** *Sănătatea-obiect de studiu în activitatea medicală*, Sănătate publică, economie și management în medicină, Nr.3, 2003, p. 4-6.
2. **Ețco C., Tintiuc, D., Grosu Iu., și alții,** *Sănătate publică și management*. Chișinău. 2002, 720 p.
3. **Mureșanu P.** *Manual de metode matematice în analiza stării de sănătate*. București: editura Medicală, 1989, p. 62-71.
4. **Tulchinsky, T.M., Varavicova, E.A.,** *Noua Sănătate publică*, Academic Press, Ulysse. Chșinău, 2003, pag. 723.

UNII INDICATORI AI ACTIVITĂȚII SPITALELOR DIN LOCALITĂȚILE RURALE

Dumitru Tintiuc, Corina Vicol

Catedra Sănătate publică și Management "Nicolae Testemițanu"

Summary

Somes indexes of hospital activity in rural conditions

This article includes the general aspects of some indexes of hospital assistance in rural conditions. The optimization of the indexes of hospital assistance in Republic of Moldova is an actual problem in the hospital services affecting the access of the population to the hospital services.

Rezumat

Acest articol elucidează aspectele generale asupra unor indici de asistență spitalicească în condiții rurale. Optimizarea indicilor de activitate spitalicească în Republica Moldova este o problemă actuală cu care se confruntă serviciile spitalicești și care afectează accesul populației la serviciile spitalicești.

Actualitatea temei

Spitalul este un element cheie în sistemul medical, și odată cu avansarea realizărilor tehnologice și a managementului sanitar spitalul suferă în structura sa organizatorică modificări. Începând cu anii 1980 multe țări europene au început să reducă numărul de paturi spitalicești. În Republica Moldova la fel au fost întreprinse măsuri de lichidare a spitalelor inutile și la fel au fost micșorate numărul de paturi. În baza Hotărârii Guvernului R. Moldova nr. 668 din 17.07.1997 „Cu privire la aprobarea concepției reformării sistemului asistenței medicale din R. Moldova în condițiile economiei noi pentru anii 1997-2003”. Reformarea ce s-a efectuat în cadrul Ministerului Sănătății a dus la micșorarea numărului de paturi spitalicești în localitățile rurale, aproximativ în jumate. Odată cu micșorarea numărului de paturi spitalicești s-au modificat și indicatorii de activitate ale spitalelor raionale. Reeșind din cele expuse optimizarea indicilor de activitate spitalicească în Republica Moldova este o problemă actuală și necesită să fie studiată.

Material și metode

Pentru realizarea acestei lucrări s-a efectuat analiza datelor statistice conform anualelor de Sănătate Publică în Republica Moldova pe anii 1998-2007, drept metodă de studiu s-a folosit metoda statistică.